

Татьяна Горан

**БЛАГОТВОРИТЕЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ГРЕКО-КАТОЛИЧЕСКОГО
ДУХОВЕНСТВА ПЕРЕМЫШЛЬСКОЙ ЕПАРХИИ В ПРОЦЕССЕ СОЗДАНИЯ
И ПОДДЕРЖКИ ЗАХОРОНОК И ДЕТСКИХ ДОМОВ (1919–1939 ГГ.)**

В статье автор рассматривает благотворительную деятельность греко-католического духовенства Перемышльской епархии в период между двумя мировыми войнами. Освещает процесс поддержки духовенством детских попечительских учреждений, сиротских приютов и захоронок (детских садов). Автор отмечает, что основное внимание ГКЦ в межвоенный период обращала на социальную защиту инвалидов войны, детей-сирот и на семьи, потерявшие во время войны своих кормильцев. С этой целью создавались детские опекунские учреждения, сиротские приюты и захоронки. Определено, что наиболее активными в сфере благотворительной деятельности были монашеские объединения сестер-служебниц, сестер-иосафаток и сестер-василианок.

Ключевые слова: благотворительная деятельность, духовенство, Перемышльская епархия, сиротские учреждения, захоронки.

Tetyana Goran

**CHARITY ACTIVITIES GREEK CATHOLIC CLERGY OF PRZEMYSL DIOCESE IN THE
CREATION AND SUPPORT OF CHILDREN'S WARD AND ORPHANAGE
(1919–1939)**

The article examines the charitable activities of the Greek Catholic clergy in Przemyśl diocese in the period between the two world wars. Highlights process clergy support children's custodial institutions, orphanages and children's ward. The author notes that the focus of the GCC in the interwar period were drawn to the social protection of disabled war veterans, orphans and the families who have lost of their breadwinners during the war. To this end created children's guardianship institutions, orphanages and shelters (kindergartens). Determined that the most active in charitable activities were the monastic association ss. Servants, ss. Jehoshaphat and ss. Basilian.

Key words: charitable activities, clergy, Przemyśl diocese, orphanages, children's ward.

УДК 94 (477. 83/. 86): 271: 28

Ольга Маслій

**РАДЯНСЬКА ПОЛІТИКА ЩОДО ЖІНОЧИХ ЧЕРНЕЧИХ СПІЛЬНОТ
ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ
(ДРУГА ПОЛОВИНА 1940-Х РР.)**

У статті досліджується ліквідація жіночих монастирів Греко-католицької церкви сталінським тоталітарним режимом на території західних областей Української РСР. Основну увагу приділено висвітленню ставлення державного керівництва СРСР до чернечих спільнот після насильницького «возз'єднання» Греко-католицької церкви з Російською православною церквою. Автор описує процес закриття монастирів, ув'язнення і заслання монахинь у в'язниці і табори в останні роки сталінського керівництва.

Ключові слова: «возз'єднання», монастир, репресії, Греко-католицька церква, черниці.

У другій половині 1940-х рр. прийшов час важких випробувань для Греко-католицької церкви (далі – ГКЦ). Сталінський партійно-тоталітарний режим спробував позбавити Церкву, яка впродовж століть відігравала важливу роль у громадському і духовному житті Галичини, найважливішого – права на існування. Упродовж 1946–1989 рр. ГКЦ була, по суті, найбільшою нелегальною Церквою, водночас найчисленнішою в СРСР християнською спільнотою, представники якої, незважаючи на переслідування і заборони, зберігали відданість своїй релігійній конфесії, чинили опір радянській системі [1, с. 4]. Складовою інституцією Церкви було чернецтво, яке своїми витоками на українських землях сягає ще XI ст. З утвердженням радянської влади, що пропагувала вояковничий атеїзм, українське чернецтво зазнало репресій, ув'язнення і заслання.

У сучасній історичній науці окремі розвідки про ліквідацію чернечих спільнот ГКЦ здійснили О. Турій, Я. Глистюк, Б. Боцюрків, Я. Стоцький, І. Андрухів, П. Кам'янський та деякі ін. [2–5]. Процес закриття монастирів і репресій жіночого чернецтва частково висвітлювався у працях С. Сало, О. Кіс і А. Великого [6–8]. Однак досі бракує комплексного аналізу ліквідації жіночих чернечих спільнот, що діяли на території Галичини до 1946 р. Головні відомості про ліквідацію і

переслідування монаших спільнот дізнаємося за матеріалами Центрального державного архіву громадських об'єднань України, Державного архіву Івано-Франківської та Тернопільської областей. Крім того, важливу джерельну базу дослідження становлять архівні матеріали Інституту історії Церкви та Головного архіву сестер-служебниць Непорочної Діви Марії (м. Рим), де збереглися спогади свідків важких часів гоніння та репресій.

Мета статті – розкрити процес ліквідації жіночих чернечих спільнот ГКЦ на території Галичини радянською владою.

Особливу увагу сталінського режиму після Другої світової війни привернула Галичина. По-перше, треба було «радянлізувати», тобто інтегрувати в радянську систему всі політичні, наукові та правові інститути краю. По-друге, радянська влада була змушена аж до 1950-х рр. тримати у Західній Україні військові підрозділи, поки не був зламаний опір українського повстанського руху. Крім того, щоб закріпитися в Галичині, нова влада вважала за необхідне витіснити з публічного життя церковні та релігійні організації [3, с. 405]. Для цього було необхідним взяти цілу низку заходів, адже Західна Україна відзначалася особливою концентрацією і великим розмаїттям релігійних спільнот, які в інших регіонах СРСР на той час не існували.

Сигналом до початку переслідування черниць стало відновлення радянської влади в липні 1944 р., коли в результаті наступу Червоної армії майже вся територія Західної України була звільнена від німецько-фашистської армії. Під час боїв за визволення Кристинополя (сучасне м. Червоноград Львівської обл.), де знаходився новіціятський будинок сестер-служебниць Непорочної Діви Марії (далі – СНДМ), 18 липня 1944 р. загинула сестра Тарсикія (Ольга Мацьків) СНДМ. Після її вбивства радянські солдати оточили будинок монахинь і розпочали обшук монастирського приміщення. Зі спогадів Гліби Бойчук, яка була очевидцем цих подій, дізнаємося про причини цього вбивства: «Солдати побачили на коридорі бездиханне тіло с. Тарсикії. Старшина здивовано запитав: «Хто це зробив?». Тоді один із солдатів зізнався: «Це я її забив». На питання настоятельки Моніки Болести, навіщо він це зробив, відповів: «Тому що вона монашка» [9, с. 122].

Вороже налаштовані до греко-католицьких черниць були також представники Польського комітету національного визволення. Так, 8 листопада 1944 р. на свято великомученика Димитрія була вбита поляками-комуністами сестра Елена згромадження сестер св. Йосифа-Обручника Пречистої Діви Марії (далі – св. Йосифа ОПДМ) у с. Заболотцях (сучасне село Бродівського району Львівської обл.), а осінню, наступного року, у віці 28 років, була застрелена сестра Євдокія Шурма згромадження сестер св. Йосифа-ОПДМ у с. Хлівчани (сучасне село Сокальського району Львівської обл.) [10, с. 60]. Вбивство черниць ГКЦ радянськими і польськими солдатами, було свідченням широкої атеїстичної пропаганди радянського уряду, який Церкву та її представників представляв як ворогів радянської держави.

Сучасні дослідники історії Церкви О. Турій і Я. Глистюк виділяють чотири етапи процесу ліквідації чернечих спільнот у Галичині на основі таємних інструкцій і розпоряджень представників різного рівня державних і партійних органів, а також спецслужб. Першим етапом був збір інформації про монаші спільноти. Так, 22 січня 1945 р. єпископу ГКЦ у м. Станіславові уповноважений у справах релігійних культів при Раді Народних Комісарів (далі – РНК) СРСР у Станіславській області висловив прохання через кілька днів, до 27 січня подати інформацію про монастирі, їх матеріальні ресурси та кількість ченців [11, арк. 6].

Із листа єпископського ординаріату «До уповноваженого Ради у справах релігійних культів при РНК СРСР» під № 183 від 13 лютого 1945 р. дізнаємося про кількість монастирів та монахинь ГКЦ на території Станіславської обл. До ліквідації Церкви в 1946 р. тут працювали такі монаші спільноти: сестри Чину святого Василя Великого (далі – ЧСВВ) – 79 монахинь, Згромадження сестер Служебниць Непорочної Діви Марії – 114 монахинь, Згромадження сестер Милосердя святого Вінкентія – 20 монахинь, Згромадження сестер Пресвятої Родина – 13 монахинь, Згромадження сестер-мироносиць – 70 монахинь та Згромадження сестер священномученика Йосафата – 5 монахинь [11, арк. 2–5].

У Державному архіві Тернопільської області зберігається інформація про кількість жіночих монастирів ГКЦ. Так, на Тернопільщині станом на 1 жовтня 1945 р. діяли такі монаші спільноти: сестри ЧСВВ, Згромадження сестер СНДМ, Згромадження сестер Пресвятої Родина, сестри Згромадження священномученика Йосафата та сестри Студійського уставу. Кількісно черниць ГКЦ на території Тернопільської обл. було близько 150 осіб [4, с. 77]. Уповноважений у справах релігії у Львівській області П. Кучерявий доповідав, що на території області станом на 1 січня 1946 р. нараховувалося 38 жіночих монастирів, у яких проживало 776 монахинь [3, с. 166].

Наступним кроком щодо ліквідації чернецтва ГКЦ було обкладання монастирів непосильним податковими тягарями, поступове обмеження площі угідь та конфіскація худоби, техніки й реманенту, відбирання житлових і господарських приміщень під різними приводами. Посилення

морального тиску на провідників чернечих згромаджень здійснювалося представниками державних органів із застосуванням судово-адміністративних методів «переконання» (арештів, затримань, допитів, штрафів) [2, с. 366]. Про це довідуємося з доповідної записки уповноваженого в справах релігійних культів у Львівській області П. Кучерявого, в якій рекомендувалося скоротити для монахинь розмір житлової площі на особу, так само, як і розміри належних монастирям земельних, городніх та садових наділів, зобов'язати їх регулярно сплачувати державні натуральні та грошові податки. Крім того, запропоновано усунути настоятелів з існуючих монастирських «гетто» [3, с.167].

Переслідування монахинь відбувалося по-різному. Одні ставали жертвами арештів, інші – постійного застрашування під час допитів. Водночас було націоналізовано монастирські будинки та з наказу уповноваженого в справах релігійних культів обкладено податками. За свій монастир у м. Жовква Львівської області сестри-служебниці з 1944 р. сплачували щорічно податок у сумі 10 тис. крб. щорічно. Зі спогадів сестри Модести Фірманюк довідуємося, що «сестри, як могли, збирали гроші, щоб платити податок за будинок, випродували всі цінні речі, що мали». Так тривало два роки, але це не допомогло. До їх будинку, що мав 14 кімнат, поселили військових, які повернулися з фронту [7, с. 77]. Це був лише початок довголітнього тиску проти монахинь і їх боротьби за право мешкати у своєму будинку.

Терор на чернечі спільноти значно посилювався напередодні псевдособору в березні 1946 р. Начальник управління народного комісаріату державної безпеки Львівської області О. Воронін 22 листопада 1945 р. повідомляв першому секретареві обкому партії А. Грушецькому, що «монастирі Греко-католицької церкви виступили проти возз'єднання. Нами заплановано заходи з переселенням монахів та монашок з таким розрахунком, щоб у Львівській обл. створити по одному монастирю кожного ордену» [3, с. 121].

«Укрупнення» монастирів, перенесення чернечих помешкань із центру на периферію, з місць, де вони мали значну підтримку населення, до віддалених сіл (це дало б змогу зосередити монахинь кожного з чинів і згромаджень в одній обителі під наглядом органів держбезпеки), стало наступним кроком радянської влади щодо ліквідації чернецтва на початку 1946 р. Наприкінці березня 1946 р. облвиконком затвердив «План-проект переселення і злиття монастирів і монахів ГКЦ в Станіславській обл.», що мав проходити у два етапи. На першому етапі поставлено за мету черниць василіянок переселити у с. Підмихайлівці (Рогатинського району), сестер служебниць – у монастир по вул. Дзержинського, 94 (сучасна вул. гетьмана І. Мазепи) у м. Станіславові. Жіночі монастирі в с. Гошеві Долинського району та с. Войнилові (сучасне селище Калуського району) залишилися тимчасово у своїх приміщеннях. На другому етапі передбачалося відправити всіх черниць на проживання до близьких родичів або поселити в будинках для перестарілих [5, с. 312]. Приміщення монастирів планувалося використати для господарських потреб.

Ліквідація чернечих спільнот особливо швидкими темпами відбувалася в Тернопільській області. У доповідній записці уповноваженого Ради у справах релігійних культів у Тернопільській області І. Чирви своєму київському начальнику П. Вільховому за третій квартал 1946 р. в розділі «Про монастирі» наголошувалося: «Уніатських монастирів в області немає, тому ніяких повідомлень не чекайте» [12, арк. 34]. В аналогічній записці за четвертий квартал 1946 р. сказано: «Діючих монастирів в області немає, є чернечі групи по 3–5 черниць, усього таких груп 26 із загальною кількістю черниць 117. Більшість із них працюють у різних організаціях, основним чином у лікувальних закладах» [4, с. 78].

Зазвичай, чернецтво ГКЦ у період «возз'єднання» з Православною церквою чинило опір Львівському псевдособору 1946 р. Так, уповноважений в справах РПЦ у Станіславській області запитував у листі голову Ради в справах РПЦ при Раді Міністрів СРСР по УРСР П. Ходченка, як він може реєструвати греко-католицьких ченців і черниць «православними», якщо всі «монашествующие» категорично відмовлялися «приймати православну віру і залишаються уніатами» [5, с. 313]. Про це, зокрема, 3 жовтня 1945 р. писав о. Г. Костельник у листі до патріарха Російської православної церкви (далі – РПЦ) Алексія, що «центром агітації проти «возз'єднання» залишаються монахи. Усі наші монаші чини, жіночі й чоловічі, стійко стоять за унію, і немає надії, щоб це змінилося» [3, с. 127].

У чотирьох галицьких областях станом на 12 березня 1947 р. діяло 12 жіночих монастирів, у яких перебувало 214 монахинь. На території Львівської області сестри-василіянки мали сім монастирів (126 монахинь), по одному монастиреві – сестри-служебниці (35 монахинь), сестри милосердя св. Вінкентія (11 монахинь), сестри св. Йосафата (9 монахинь), сестри Пресвятої Родини (8 монахинь). У Станіславській області знаходилося шість жіночих монастирів (104 монахині), а в Дрогобицькій – залишилося лише два жіночих монастирі – один у самому Дрогобичі з 30 монахинями та другий – у Самборі, де перебувало 15 сестер-служебниць [3, с. 169].

Кількість чернечих обителей різко скоротилася впродовж двох років, починаючи з 1946 р., після насильницької ліквідації ГКЦ. У 1949 р. у Львівській області діяло лише три монастирі, а в

Станіславській – шість. Секретареві ЦК КПУ М. Хрущову уповноважений при Раді у справах релігійних культів П. Вільховий 29 вересня того ж року, писав: «На сьогоднішній день на території УРСР ГКЦ з усіма її адміністративно-церковними органами повністю припинила своє існування, за винятком кількох греко-католицьких чоловічих та жіночих монастирів» [13, с. 218]. З цього документу також дізнаємося, що на 1949 р. чернечі будинки вже повністю були ліквідовані у Тернопільській та Дрогобицькій областях.

Після ліквідації ГКЦ усе майно, включаючи будівлі, що належали жіночим монастирям, було поступово націоналізовано, а сестер або відправлено на заслання, або ж примусово розігнано [3, с. 123]. Так, жертвами ув'язнення, репресій та заслання стали сестри-василіянки – 26 черниць [6, с. 321–324, 328–354], сестри-служебниці – 30 черниць [14, с. 437], сестри св. Йосифа-ОПДМ – 12 черниць [15, с. 12], сестри-студитки – 9 черниць [16, с. 45–47], сестри Пресвятої Родина – 4 черниці [17, с. 15–19]. Представників греко-католицького духовенства і чернецтва сталінський режим засуджував за політичною статтею 54 Кримінального кодексу УРСР (ст. 54-1 «А» – зрада Батьківщини; ст. 54-10 – антирадянська пропаганда і агітація; ст. 54-11 – участь у контрреволюційній організації). Вироки коливалися від 10 – до 25 років, часто з позбавленням громадянських прав на три-п'ять років і з конфіскацією майна [1, с. 25].

У доповідній записці уповноважений в справах релігійних культів при Раді Міністрів УРСР П. Вільховий 20 березня 1950 р. подавав дані про реальний стан чернечих спільнот. Зокрема, зазначалося, що на території Галичини діяльними на той час залишалися сім жіночих монастирів, де проживало 101 черниця, державна влада поділяла їх на «працевдатних» і «непрацевдатних»:

1. Якторівський жіночий монастир у с. Ясенівка Глинянського району Львівської обл. (19 працевдатних, 32 непрацевдатних);
2. Суховольський монастир у с. Суховоля Івано-Франківського району Львівської обл. (12 працевдатних, 5 непрацевдатних);
3. Монастир ордену св. Вінкентія і Павла у м. Станіславі по вул. Пушкіна, 47 (нині – вул. В. Чорновола) (7 працевдатних, 3 непрацевдатних);
4. Монастир св. Йосафата у с. Войнилів Войнилівського району Станіславської області (4 працевдатних, 2 непрацевдатних);
5. Підмихайлівський монастир у с. Підмихайлівці Букачівського району Станіславської області (10 працевдатних, 3 непрацевдатних);
6. Гошівський жіночий монастир у с. Гошів Болехівського району Станіславської області (тільки четверо працевдатних);
7. Монастир Непорочної Діви Марії в м. Станіславові, вул. Держинського, 94 (нині – вул. гетьмана І. Мазепи) (Луцик і Козуб арештовані, ніхто не проживав) [18, арк. 98–100].

Уповноважений в справах релігії П. Вільховий у доповідній записці від 8 березня 1950 р. подавав план остаточного закриття греко-католицьких монастирів: «У першу чергу, ліквідувати три монастирі бувшого Львівського центру греко-католиків і один Гошівський (чоловічий), інші монастирі – липень – серпень 1950 р., тобто три жіночі в Станіславській обл.» [18, арк. 114]. Упродовж декількох місяців весни-літа 1950 р. на основі цього плану закрито останні шість жіночих греко-католицьких монастирів у Галичині. 16 вересня 1950 р. П. Вільховий повідомляв у доповідній записці І. Полянському про ліквідацію всіх монастирів ГКЦ. Останнім був закритий монастир у с. Суховоля на Львівщині 9 вересня 1950 р. [18, арк. 295].

Завершальним етапом у ліквідації греко-католицьких монастирів стала націоналізація їх майна, розпорошення монахів і монахинь, переселення похилих віком та тяжкохворих осіб до будинків інвалідів, примусове повернення всіх працевдатних ченців та черниць за місцем проживання до їх рідних.

Вигнання сестер з монастирів відбувалося в жорстокий спосіб. Сестра Маркія Башинська згадувала: «Прийшли озброєні військові, направили на нас дула автоматів і наказали вибратися геть. Хочете залишитися в Бережанах – виходьте з дому в тому, що на вас, нічого не беріть. Бо як надумаєте що взяти, то зараз же в машину – і в Сибір» [7, с. 53]. Сестра Леонтія Квасниківська про своє вигнання в 1950 р. писала, що їм поставили ультиматум: «Вибратися за 24 години». Чітку вказівку щодо залишення монастиря випереджувала пропозиція представників влади: «Підпишіть на православ'є, то ми вас лишимо і не будемо вас виганяти, будете так, як ви є, будете молитися» [19, с. 11].

Прибувши на заслання, черниці намагалися далі здійснювати свою релігійну діяльність. Священик Атаназій Пекар, ЧСВВ, в історичній довідці «Ісповідники віри нашої сучасності» описував працю сестер на поселеннях: «Після 1950 р. сибірські тундри і тайги заповнилися українськими монахинями, які зразу бралися до організування релігійних гуртків, з якими вони разом молилися, відправляли різні набожності й літургійні відправи, співали побожних пісень, вчили катехизму, відвідували хворих і приготувляли їх до смерті й українським звичаєм відзначували різні свята року» [20, с. 154].

Сестра Софронія Віра Шипула, ЗСНДМ, згадувала, що черниці, перебуваючи на засланні, спільно молилися: «Ми собі Службу Божу любили правити, – свідчила с. Стефанія. – Взяти, пішли на подвір'я, там трошки далі від тих бараків, управи тої лагерної і зачинаємо Службу Божу. Співали

то все, що люди співають. Виголосів священика на Божественній Літургії не співали. Тільки «Амін», «Господи помилуй», і так далі» [21, с. 28]. По-різному реагували присутні на таку молитву черниць: деякі дивувалися, що такі молоді, а вміють молитися; дехто долучався до спільної молитви; охорона ж табору робила зауваження, щоб сестри припинили молитися. «Ми сходилися, молилися, а вони дуже дивувалися. <...> Бо вони думали, що то вже все, вже там нема жодної віри в Бога, нічого нема на Україні. Нас попереджували навіть ті з КДБ, через людей: перестаньте молитися, бо вам грозить групова та антирадянська діяльність» [21, с. 15].

Отже, починаючи з відновлення радянської влади в 1944 р., почалися масові репресії проти ГКЦ, застрашування, арешти і заслання греко-католицьких священиків і монахів. Репресій зазнали не тільки єпископи, священики, а й представники усіх монашеских спільнот. Ліквідація чернечого життя в Галичині відбувалася поетапно. Формально радянська влада після ліквідації ГКЦ в 1946 р. ставила перед чернечими спільнотами вимогу «возз'єднання» з РПЦ. Однак насправді для тоталітарного режиму було важливим придушення свободи і сумління особистості методами тиску, насильства, репресій.

На території Тернопільської області в другій половині 1940-х – початку 1950-х рр. існували православні монастирі. На кінець 1948 р. тут нараховувалося 49 черниць і 139 ченців (Почаївська Лавра, Скит Почаївської Лаври, а також монастирі в Кременецькому, Шумському та Малозагаєцькому районах). У перші роки поширення православ'я в Тернопільській області центральна влада опікувалася цими монастирями до тієї пори, коли вела боротьбу проти ГКЦ, за «приєднання» греко-католиків до РПЦ. Але як тільки це завдання було виконано, радянський режим повів боротьбу вже й проти православних монастирів, так званих «розсадників» релігійного фанатизму [4, с. 88–89].

Таким чином, з поверненням радянської влади в Західну Україну наприкінці 1944 р. розпочався процес переслідування і ліквідації ГКЦ, складовою якого було закриття монастирів. Розпуск чернечих спільнот проходив у чотири етапи: 1) збір інформації про монастирі та кількість черниць (1945 р.); 2) обкладання монастирів непосильними податковими тягарями (1945–1946 рр.); 3) «укрупнення» монастирів (1946–1949 рр.) та 4) остаточна ліквідація (1949–1950 рр.). У Галичині останнім ліквідовано жіночий монастир у с. Суховоля Львівської області в 1950 р. Як засвідчують архівні матеріали, найбільш освічені та активні черниці зазнали ув'язнення, каторги та заслання в табори суворого режиму. Сестри, яким пощастило уникнути ув'язнення, були вигнані з монашеских обителів та змушені вести світський спосіб життя, влаштуватися на роботу. Однак вони зуміли організуватися в невеликі підпільні спільноти і стати важливою структурною ланкою «катакомбної Церкви», але це питання виходить за хронологічні рамки статті.

Список використаних джерел

1. До світла Воскресіння крізь терни катакомб. Підпільна діяльність та легалізація Української Греко-Католицької Церкви. – [вид. 2-ге, випр. і доп.]. – Львів: Вид-во Українського католицького університету, 2014. – 84 с.
2. Глисюк Я. Греко-католицьке чернецтво в релігійному житті України, 1939-2001 роки / Я. Глисюк, О. Турій // Ковчег. Науковий збірник із церковної історії. Інститут історії Церкви Львівської Богословської Академії. – Львів, 2001. – № 3. – С. 360–376.
3. Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939–1989) / Б. Боцюрків; [пер. з англ. Наталії Кочан, за ред. Олега Турія]. – Львів: Вид. Українського католицького університету, 2005. – 268 с.
4. Стоцький Я. Українська Греко-Католицька Церква і релігійне становище Тернопільщини (1946–1989 рр.) / Я. Стоцький. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – 432 с.
5. Андрухів І. О. Суспільно-політичні та релігійні процеси на Станіславщині в кінці 30-х – 50-х роках ХХ ст. Історико-політологічний аналіз / І. О. Андрухів, о. П. Кам'янський. – Івано-Франківськ: Нова зоря, 2005. – 364 с.
6. Сало С. Провінція Пресвятої Тройці Сестер Чину Святого Василя Великого: нариси з історії / С. Сало. – Жовква: Місіонер, 2012. – Т.1. – 432 с.
7. Кіс О. Слугині Світла / О. Кіс. – Жовква: Місіонер, 2012. – 252 с.
8. Великий А. Історія Сестер Служебниць (1892–1967) / А. Великий. – Рим, 1968. – 767 с.
9. Романчук Л. Випробувані, як золото в горнілі / Л. Романчук, В. Савран. – Львів: Місіонер, 2014. – 150 с.
10. Блаженні с. Олімпія та с. Лаврентія. Життєвий шлях, мучеництво, перевезення та почитання мощей. – Львів, 2012. – 188 с.
11. Державний архів Івано-Франківської області, ф. Р.-388, оп. 2, спр. 31, 66 арк.
12. Державний архів Тернопільської області, ф. Р.-3239, оп. 2, спр. 3, 46 арк.
13. Нескорена Церква. Подвижництво греко-католиків України в боротьбі за віру і державу / [упоряд. В. Сергійчук]. – К.: Дніпро, 2001. – 492 с.
14. Хроніка історії Згромадження Сестер Служебниць Непорочної Діви Марії, Т. II // Генеральний Архів Сестер Служебниць у м. Рим. 210.2. – 718 с.
15. Марко М. Життя і діяльність Згромадження сестер св. Йосифа ОПДМ у 1930–1960 рр. / М. Марко. – Львів: Львівська Богословська академія, 2001. – 18 с.
16. Гнатів Х., СХМ. Монахині Святопокровського монастиря – у советських тюрмах та на засланнях / Х. Гнатів // Наш монастир: тематичний збірник Святопокровського жіночого монастиря Студійського Уставу. – Львів, 1999. – № 11. – С. 45–47.
17. Інтерв'ю з с. Веніаминою (Володимирою Марцінковською) ЗСПР, від 25.08.1994, м. Львів. Інтерв'юєр: Л. Купчик // Архів Інституту Історії Церкви Українського католицького університету в м. Львів (далі – АІЦ), П-1-1-525, 56 с.
18. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 1, оп. 24, спр. 12, 332 арк.
19. Інтерв'ю з с. Леонтією (Анною Квасниківською) Студійський Устав, від 25.02.1993, м. Львів. Інтерв'юєр:

С. Смолюк // АПЦ, П-1-1-113, 13 с. 20. Пекар А., о. ЧСВВ. Ісповідниці віри нашої сучасності: причинок до мартиролога Української Католицької Церкви під совітами / Атаназій Пекар, ЧСВВ. – Рим; Торонто, 1982. – 332 с. 21. Інтерв'ю з с. Софронією (Вірою Шипулою) ЗСНДМ, від 6. 03. 1993, м. Золочів, обл. Львівська. Інтерв'юер: Л. Купчик // АПЦ, П-1-1-226, 39 с.

Ольга Маслій

**СОВЕТСКАЯ ПОЛИТИКА ОТНОСИТЕЛЬНО ЖЕНСКИХ МОНАСТЫРЕЙ
ГРЕКО-КАТОЛИЧЕСКОЙ ЦЕРКВИ В ВОСТОЧНОЙ ГАЛИЧИНЕ
(ВТОРАЯ ПОЛОВИНА 1940-Х ГГ.)**

В статье исследуется ликвидация женских монастырей Греко-католической церкви сталинским тоталитарным режимом на территории западных областей Украинской ССР. Основное внимание уделено освещению отношения государственного руководства СССР к монашеским общинам после насильственного «воссоединения» Греко-католической церкви с Русской православной церковью. Автор описывает процесс закрытия монастырей, заключения и ссылки монахинь в тюрьмы и лагеря в последние годы сталинского руководства.

Ключевые слова: «воссоединение», монастырь, репрессии, Греко-католическая церковь, монахини.

Olga Masliy

**SOVIET POLICY CONCERNING FEMALE RELIGIOUS COMMUNITIES
GRAECO-CATHOLIC CHURCH IN WESTERN GALICINA
(THE SECOND HALF OF 1940-IES)**

In this article is investigated liquidation of nunneries of Greco-catholic Church by the Stalin totalitarian mode on the territory of western areas of Ukraine. Basic attention is spared to illumination attitude of state guidance of the USSR toward greco-catholic monastic associations after the violent «reunion» of Graeco-catholic church with Russian orthodoxy church. An author describes the process of closing of monasteries, conclusion and reference of nuns in prisons and camps.

Key words: «reunion», monastery, repressions, Graeco-catholic church, nuns.

УДК 297/1: 396.2

Світлана Гладченко

ФЕМІНІЗМ В ІСЛАМСЬКОМУ СВІТІ

Ця стаття має на меті ознайомити з деякими базовими ідеями найбільш впливових і цікавих авторів, які працюють в традиції ісламського фемінізму. Автор визначає поняття та наполягає на актуальності тлумачення цього питання. В роботі головною думкою є те, що явище ісламського фемінізму з'явилося наприкінці минулого сторіччя та головним його недоліком є неприйняття цього терміну у зв'язку з тим, що цей термін розглядався через вжиття європейських стандартів. Автор наводить приклади, які доказують що сьогодні ісламський фемінізм є досить актуальним і впроваджується з урахуванням соціокультурних традицій.

Ключові слова: іслам, фемінізм, права жінок, гендерні відношення, традиція.

На сьогодні права жінок в ісламі, безумовно, є дуже важливою і актуальною темою для певного числа науковців. Фактично, сам рух зародився на межі 20–30 рр. ХХ ст. Домінуюча думка цієї першої хвилі розвитку фемінізму розглядається науковцями у контексті прийняття європейських стандартів. Цей процес набував сили в руслі просвітництва та національно-визвольної війни. Детальний інтерес до цієї проблеми виник тільки після Другої світової війни, коли розпочався процес становлення арабських держав. Лише до 80-х рр. ХХ ст. стало очевидно, що таке ісламський фемінізм.

У наші дні іслам – це одна з найчисельніших і найвпливовіших світових релігій. У ХХІ ст. значно посилилася міжнародна зацікавленість до особливостей ісламської культури і ісламського права, прийнятого в ісламській традиції розуміння прав людини.

При цьому особливий інтерес завжди викликав питання про становище жінки в ісламі. Саме ця тема виявилася в фокусі найгострішої політичної дискусії, пов'язаної з впливом глобалізації на різні країни світу і взаємодією культур і цивілізацій. Нерідко аргумент, що в ісламі визнається гендерна рівність, що жінки-мусульманки займають в ньому незмінно підпорядковану позицію, застосовувався в політичному протистоянні ісламських країн і світових держав Заходу.